

PROBLEMS AND SOLUTIONS OF THE DEVELOPMENT OF A MULTISECTORAL MACROECONOMIC MODEL IN LATVIA

MULTISEKTORĀLĀ MAKROEKONOMISKĀ MODEĻA IZSTRĀDĀŠANAS PROBLĒMAS LATVIJĀ UN TO RISINĀJUMI

A. Auziņa, R. Počs

Atslēgas vārdi: makroekonomiskie modeļi, multisektorālie makromodeļi, izmaksu – izlaides tabulas

Tautsaimniecībā mūsdienās nemazinās ekonomiskās modelēšanas un ekonomisko modeļu izstrādes un izmantošanas nozīme. Dažāda veida ekonomiskie modeļi, tai skaitā arī multisektorālie makroekonomiskie modeļi, tiek izstrādāti gan atsevišķu valstu (piemēram, Austrālijas [1], Nīderlandes [2], Dānijas [3], ASV [4], Vācijas [5], Ungārijas [6, 7], Itālijas [8], Norvēģijas [9]) tautsaimniecības analīzes un rādītāju prognozēšanas vajadzībām, gan vairāku valstu un pat valstu grupu [10], gan atsevišķu reģionu attīstības modelēšanai [11].

Tos pasūta arī Eiropas Savienības (ES) institūcijas. Tā Eiropas Komisijas vajadzībām izstrādāti vairāki multisektorālie makromodeļi, lai novērtētu ES paplašināšanās sekas un ietekmi uz ES-15 valstīm, to ekonomikas attīstību un attīstības potenciālu, konkurētspēju pasaules tirgū [12; 13]. Multisektorālie makromodeļi tiek lietoti arī ES ekonomiskās politikas vērtēšanai, it īpaši lauksaimniecības jomā, lai analizētu Eiropas vienotās lauksaimniecības politikas ietekmi un ekonomisko efektu [14].

Multisektorālo makromodeļu izstrādātāji parasti ir valsts institūcijas vai valsts finansētas institūcijas (piemēram, augstākās izglītības iestādes, pētniecības institūti, statistikas pārvaldes, centrālās bankas, Ekonomikas un finanšu ministrijas), kā arī starptautiskās organizācijas un lieli, ekonomiski spēcīgi, galvenokārt starptautiski, uzņēmumi, kas apzinās un izprot ekonomisko procesu modelēšanas nozīmi un ir spējīgi un gatavi investēt līdzekļus šo modeļu izstrādāšanā un regulārā atjaunošanā.

Katra modeļa izstrādes procesā tā veidotāji saskaras ar ļoti daudzveidīgām problēmām dažādās jomās, kas kavē vai dažreiz pilnībā liedz iespēju izveidot multisektorālu makromodeli. Daudzējādā ziņā tas saistīts ar to, ka šādu modeļu izstrādāšanas process prasa ievērojamu informācijas apjomu, atbilstoši sagatavotus speciālistus, plašu ekonomiski matemātiskās modelēšanas pieredzi, daudzu sarežģītu (kompleksu) metodisko jautājumu risināšanu, ievērojamus datorresursus u.tml.

Ar minēto daudzējādā ziņā izskaidrojams arī fakts, ka Latvijā pašlaik nav pilnībā izstrādāts neviens multisektorālais makromodelis, kas tiktu reāli lietots ekonomisko procesu saistību novērtēšanai, iespējamo ekonomisko šoku ietekmes noteikšanai un seku modelēšanai. Izņēmumi ir klasiskie izmaksu – izlaides analīzes modeļi jeb tā saucamie starpnozaru bilances lineārie modeļi, kuri ir statiski un kuros tiek lietoti fiksēti tiešo un pilno izmaksu koeficienti – šie modeļi balstās tikai uz izmaksu – izlaides tabulu, tos ir vienkāršāk izstrādāt, bet to izmantošana līdz ar to arī ir ierobežota. Ir tomēr uzsākta dinamiska multisektorāla makromodeļa veidošana sadarbībā ar Itālijas speciālistiem [16].

Arī ekonomisko procesu modelēšanas zema novērtējums ekonomistu vidū ir viens no cēloņiem, kas kavē ekonomisko procesu modelēšanas attīstību Latvijā. Pat atzīti Latvijas ekonomisti izvirza savas hipotēzes par tautsaimniecības attīstību un nozaru saistību, pamatojoties pārsvarā uz savām zināšanām un pieredzi un lietojot vienkāršākās ekonomiskās